

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prekybos ir platinimo rinkos stebėseną „Siekiant iki 2020 m. užtikrinti veiksmingesnę ir sąžiningesnę prekybos ir platinimo vidaus rinką““

(COM(2010) 355 galutinis)

(2011/C 84/04)

Pranešėjas **Pedro Augusto ALMEIDA FREIRE**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 262 straipsniu, 2010 m. liepos 5 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prekybos ir platinimo rinkos stebėseną „Siekiant iki 2020 m. užtikrinti veiksmingesnę ir sąžiningesnę prekybos ir platinimo vidaus rinką““

COM(2010) 355 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. sausio 6 d. priėmė savo nuomonę.

468-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. sausio 19–20 d. (sausio 20 d. d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 192 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pripažįsta mažmeninio sektoriaus svarbą bendrajai rinkai ir jos indėlį į Europos ekonomiką. Atsižvelgdamas į specifinį mažmeninės prekybos pobūdį, EESRK palankiai vertina holistinį požiūrį, kurio laikosi Europos Komisija mažmeninės rinkos stebėsenos ataskaitoje, ir pritaria, kad nereikia dėmesio sutelkti į atskirus pakeitimus.

1.2 EESRK apgailestauja, kad per mažai dėmesio skiriama MVĮ, nes jos atlieka pagrindinį vaidmenį užimtumo ir vertės kūrimo srityse, taip pat kaimo vietovių ir miestų centrų gyvenime. Pagal Smulkiojo verslo aktą (angl. *Small Business Act*) MVĮ ir priemonėms, skatinančioms jas plėtoti ir kurti darbo vietas, turėtų būti teikiama didesnė pirmenybė.

1.3 Visoje Europoje yra susidariusi didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių koncentracija. Šios įmonės pritraukia daugiau klientų, nes jų pasiūla yra ypač didelė (2005 m. penki didžiausi maisto produktų mažmeninės prekybos tinklai buvo užėmę daugiau kaip 70 proc. rinkos). Panaši didelė koncentracija yra ir tam tikrose produktų rinkose, ypač pirmojo būtinumo produktų, kuriais mažmenininkai negali neprekiuoti savo parduotuvėse.

1.4 Rinkos ekonomikoje derybinė galia yra įprasta praktika, kurią taiko visos įmonės, įskaitant ūkininkus, jų produktų supirkėjus ir perdirbėjus, tiekėjus ir mažmenininkus. EESRK susirūpinimą kelia kai kuriose šalyse taikomos priemonės, kuriomis siekiama kontroliuoti kainas ar pelno maržas, nes tai priešta-

rauja laisvos konkurencijos ir bendrosios rinkos veikimo principams.

1.4.1 Dėl svarbių socialinių ir politinių priežasčių, pavyzdžiui, socialinėje ir aplinkosaugos srityse, tokie teisės aktai gali būti reikalingi socialinei sanglaudai ar aplinkosaugai užtikrinti.

1.5 Vidaus rinkoje pranešama apie didelius skirtingose valstybėse narėse parduodamų panašių produktų kainų skirtumus. EESRK rekomenduoja atliekant bet kokių kainų tyrimą dėmesį sutelkti į kainų ir pelno maržų pasiskirstymą visoje tiekimo grandinėje.

1.6 EESRK primena, kad mažmeninės rinkos (mažmeninės prekybos sutartiniai santykiai) yra nacionalinio pobūdžio ir pasižymi skirtingomis teisinėmis, ekonominėmis, politinėmis ir kultūrinėmis ypatybėmis. Pripažindamas maisto tiekimo grandinės svarbą, EESRK ragina ištirti akivaizdžiai nesąžiningą praktiką, vykdomą visoje maisto tiekimo grandinėje, ir imtis atitinkamų veiksmų.

1.7 Konkrečiau, EESRK ragina Komisiją ištirti, kokių priemonių imamasi prieš „nesąžiningus sutartinius santykius“ nacionaliniu lygmeniu, įskaitant šių priemonių priverstinį vykdymą. Be to, EESRK primena, kad per krizę svarbu užtikrinti tinkamą esamų teisės aktų vykdymą ir kad už tai atsakingos valstybės narės ir nurodo, kuriais atvejais reikia imtis priemonių ir koks lygmuo būtų tinkamiausias pagal subsidarumo ir proporcingumo principus.

1.8 Užimtumas mažmeniniame sektoriuje yra svarbus, ir dažnai šis sektorius yra vartai į darbo rinką daugeliui jaunų, žemos kvalifikacijos arba ne kvalifikuotų darbuotojų. Mažmeninis sektorius taip pat suteikia daug galimybių verslininkams.

1.9 EESRK prašo Komisijos remti savarankiško darbo bei verslumo skatinimą ir įgūdžių ugdymą, kaip priemones, kuriomis galima įveikti krizę ir padėti žmonėms patekti arba sugrįžti į darbo rinką.

1.10 Komisija teisingai nurodo prioritetinių veiksmų sritis. Be to, EESRK ragina laiku parengti pasiūlymus ir skatina Europos Komisiją paspartinti sprendimų priėmimo procesą toje srityje, kur reikia imtis neatidėliotinų, praktinių ir konkrečių veiksmų. Visų pirma, atnaujintas Aukšto lygio forumas dėl geresnio maisto produktų tiekimo grandinės veikimo taptų naujos, besiformuojančios žemės ūkio maisto produktų politikos ramsčiu, įskaitant darnesnius gamintojų ir mažmenininkų santykius.

1.11 Be to, EESRK ragina Komisiją ištirti, kaip įgyvendinama paslaugų direktyva, ir imtis atitinkamų priemonių susijusių valstybių narių atžvilgiu. EESRK taip pat ragina Komisiją imtis veiksmų dėl operacijų mokesčių, kurie yra vartotojų mokamas paslėptas mokeskis.

2. Įžanga

2.1 Europos Komisija pripažįsta svarbų mažmeninio sektoriaus vaidmenį bendrojoje rinkoje. Iš tikrųjų, jo ekonominė svarba Europos Sąjungai (4,2 % ES BVP, 17,4 mln. darbuotojų, 20 proc. Europos mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) bei glaudūs ryšiai su dauguma rinkų) paaikškina, kodėl mažmeninis sektorius buvo pasirinktas kaip rinkos stebėsenos objektas.

2.2 Mažmeninės rinkos stebėsenos ataskaitoje ir ją rengusių tarnybų kartu pateikiamame dokumente pateikiama klausimų, kurie, bendrosios rinkos požiūriu, veikia mažmeninio sektoriaus ekonominius, socialinius ir aplinkosaugos rodiklius, analizė. Šitaip ataskaitoje ir tarnybų darbo dokumente analizuojami šio sektoriaus veiklos rezultatai, naujausios tendencijos ir modernizacijos poveikis kitiems konkurentams. Juose taip pat įvardijamos problemos, turinčios įtakos mažmenininkų veiklos rezultatams tiekimo ir vartojimo rinkų dalyvių požiūriu.

2.3 Šioje ataskaitoje pateikiama sektoriaus analizė paremta mažmenininkų ir jų tiekėjų (gamintojų grandies rinkų) bei jų vartotojų (vartotojų grandies rinkų) sąveikų analize. Taip Komisija pripažįsta sąveikų, kurias plėtoja mažmenininkai, siekdami užtikrinti, kad vartotojai rastų tinkamą produktą, tinkamoje vietoje, tinkamu laiku ir už geriausią kainą, sudėtingumą.

2.4 Ataskaitoje skelbiama, kad Komisija, siekdama padėti mažmenininkams kuo geriau pasinaudoti bendrąja rinka ir pagerinti savo ekonominius, socialinius ir aplinkosaugos rodik-

lius, remdamasi konsultacijomis, nustatys priemones, kad pagerintų sklandų mažmenininkų vidaus rinkos veikimą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Šia ataskaita Europos Komisija pripažįsta mažmeninės prekybos svarbą bendrajai rinkai ir jos įtaką ekonominio augimo, užimtumo ir tvarumo klausimams. Nors dažnai manoma, kad šiame sektoriuje veiklą vykdytys platintojai paprasčiausiai perka iš ūkininkų ir parduoda vartotojams, šioje ataskaitoje apibūdinamas tiekimo grandinės ir platintojų sąveikos su susijusiais rinkos dalyviais sudėtingumas. Taip pat ji padeda paaikškinti, kaip mažmenininkai įgyvendina savo užduotį aprūpinti vartotojus tinkamu produktu, tinkamoje vietoje, tinkamu laiku ir už geriausią kainą, ir kokie jiems iškyla iššūkiai.

3.2 Ataskaitoje pripažįstama, kad mažmeninio sektoriaus modernizavimas pastaruosius 50 metų padėjo kovoti su infliacija ir didinti vartotojams pateikiamų produktų pasiūlą. Didesnė konkurencija ir konsolidacija mažmeniniame sektoriuje lėmė mažesnes kainas, didesnę vartotojams pateikiamų produktų pasiūlą ir santykinai žemas maržas (palyginti su kitais sektoriais, įskaitant gamybą), o tai turėjo įtakos konkurentams, vietos valdžios institucijoms, ūkininkams, tiekėjams, darbuotojams ir pan.

3.3 EESRK apgailestauja, kad ataskaita pernelyg orientuota į mažmeninę maisto produktų prekybą ir platinimą, todėl joje neanalizuojama MVĮ svarba (daugiau kaip 95 proc. įmonių veiklą vykdo mažmeniniame sektoriuje ir jame dirba 11 mln. darbuotojų), jų konkretūs poreikiai ir sunkumai, kuriuos jos turi įveikti, įskaitant aptarnavimo po pardavimo paslaugas, jų vaidmuo miestų, kaimo vietovių ar priemiesčių gyvenime, jų priklausomybė nuo stambiąjų gamintojų ir konkurencija su tiekėjais, kurie steigia savo platinimo tinklus.

3.4 Ataskaitoje taip pat nepripažįstama kooperatyvinio verslo modelio svarba, ypač mažmeniniame maisto produktų prekybos ir platinimo sektoriuje, kuriame veikia vartotojų kooperatyvai.

3.5 Ataskaitoje analizuojama, kaip mažmeniniame sektoriuje pavyksta siekti viešosios politikos tikslų – užtikrinti prieinamumą ir įperkumą. Tačiau tikrovėje mažmenininkai veiklą vykdo labai didelės konkurencijos sąlygomis, dėl kurios įmonės siekia pritraukti vartotojus ir pasiūlyti jiems gerą kainos ir kokybės santykį. Todėl sprendimus dėl steigimosi ir savo paslaugų mažmenininkai priima atsižvelgdami į rinkos dinamiką, o ne į viešosios politikos tikslus. Nustatant mažmenininkams taikytinus lyginamuosius standartus atsižvelgiant į viešosios politikos tikslus, pamirštama, kad mažmeninė prekyba yra komercinė veikla, kuri rinkos ekonomikos sąlygomis turi būti pelninga, kad išliktų. Panašias išvadas būtų galima padaryti dėl bet kurios kitos rinkos veiklos.

3.6 Vartotojai ilgainiui pasidarė išrankesni ir jų poreikiai nėra vienodi. Vartotojų poreikiai ir konkurencijos svarba komercinei veiklai yra tie veiksniai, kurie lemia rinką veikiančių jėgų sudėtingumą ir tai, kad rinkoje vienu metu veikia skirtingo pobūdžio mažmenininkai, teikiantys skirtingas aptarnavimo po pardavimo paslaugas. Tai reiškia, kad smulkesnės įmonės gali sėkmingai vykdyti veiklą teikdamos specifiniams vartotojams specifinę paslaugą. Mažosiose arba vidutinėse mažmeninėse įmonėse dirba daugiau kaip 11 mln. europiečių. Todėl itin svarbu, kad toliau būtų skatinama plėtoti MVĮ veiklą, visų pirma gerinant reguliavimą ir mažinant administracinę našta.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Vartotojų atžvilgiu veiksmingesnė ir sąžiningesnė mažmeninių paslaugų vidaus rinka

4.1.1 Pagrindinė mažmenininkų veikla skirta aprūpinti vartotojus plačiu produktų, atitinkančių kokybės ir saugumo reikalavimus, asortimentu už geriausią kainą. Pastaruosius 20 metų vykdyta mažmeninio sektoriaus modernizacija pasižymėjo sparčia koncentracija į stambias tarptautines prekybos grandines, veikiančias įvairiose ES ir jai nepriklausančiose šalyse, ir tai lėmė ES valstybių narių rinkų prisotinimą, informacijos ir ryšių technologijų (IRT) integraciją ir globalizaciją, įskaitant plėtrą į kitas rinkas ir didesnę produktų pasiūlą vartotojams mažesne kaina (įperkamus).

4.1.2 EESRK ir Komisija sutaria, kad prekybos vietų pasiskirstymo netolygumas ir būtinybė išsaugoti kaimo vietovių gyvybingumą yra pagrindiniai klausimai, kuriuos reikia spręsti. Mažmenininkai paprastai įsikuria miestų centruose arba priemiesčių prekybos centruose, todėl būtina užtikrinti, kad miestų centrai liktų prieinami tiekėjams. Kaimo vietovėse gyvenantys žmonės vis dažniau kasdien automobiliu važiuoja pirkti reikalingų produktų, ir tai veikia aplinką, o tie, kurie neišgali turėti automobilio arba negali vairuoti, turi ribotas galimybes naudotis mažmenininkų paslaugomis.

4.1.3 Mažmenininko sprendimą dėl įsisteigimo lemia daugelis veiksnių, o vienas svarbiausių - kuo labiau padidinti lankytojų skaičių. Vien šis veiksnys lemia, kad retai gyvenamos vietovės yra ne tokios patrauklios mažmenininkams kaip miesto centras arba specialiai tam tikslui už miesto ribų pastatyti prekybos centrai. Todėl prieinamumo klausimus reikėtų spręsti atidžiai išanalizavus aplinkybes, kuriomis mažmenininkai vykdo veiklą.

4.1.4 Sunkumus, susijusius su siekiu užtikrinti vartotojams galimybę rinktis iš daugiau mažmeninės prekybos vietų, lemia ekonominiai ir neekonominiai veiksniai, tokie kaip reguliavimo aplinka, įskaitant miesto planavimą ir mažmenininkų galimybę patekti į nekilnojamojo turto rinkas. Jie gali būti susiję su vietos taisyklėmis, dėl kurių, siekiant vykdyti tam tikrų rūšių veiklą arba atidaryti tam tikrų rūšių parduotuves, iškyla leidimo išda-

vimo procedūrų, kurios nepaisant paslaugų direktyvos vis tiek gali būti pernelyg sudėtingos ir laisvai aiškinamos, kliūčių. Be to, taisyklės, pagal kurias teisė prekiauti be recepto parduodamais sveikatinimo produktais suteikiama tam tikroms monopolinėms įmonėms, apriboja konkurenciją ir kartu vartotojų galimybę įsigyti farmacijos produktų už pagrįstą kainą.

4.1.5 Pastaruosius 20 metų dėl modernizacijos, padidėjusios konkurencijos ir globalizacijos mažesnes pajamas gaunantys žmonės dažniausiai naudojami galimybe rinktis iš didesnio produktų asortimento ir įsigyti produktų palankesnėmis kainomis. Itin didelės įtakos šiam procesui turėjo privačiu prekės ženklų pažymėtų produktų, kurie vidutiniškai 30 proc. pigesni už firminius produktus, kūrimas.

4.1.6 Pagal mažmeninės prekybos verslo modelį į mažmeninę kainą įeina veiklos sąnaudos ir, palyginti su kitais sektoriais, kuriose taikomos didesnės maržos, žema marža. EESRK rūpestį kelia kai kuriose šalyse taikomos priemonės, kuriomis siekiama kontroliuoti kainas ar maržas. Dėl svarbios socialinės ir politinės srities, tokie teisės aktai gali būti reikalingi socialinei sanglaudai užtikrinti ir skurdui išvengti.

4.1.7 Vidaus rinkoje užfiksuoti dideli skirtingose valstybėse narėse parduodamų panašių produktų kainų skirtumai. EESRK rekomenduoja atliekant bet kokių kainų tyrimą dėmesį sutelkti į kainų ir pelno maržų pasiskirstymą visoje tiekimo grandinėje. EESRK ir toliau pritaria Komisijai, kad kainą lemia įvairūs veiksniai. Be veiklos sąnaudų, prie jų priskiriama: vidutinis namų ūkio pajamų lygis, PVM, transporto išlaidos, nuoma, sąnaudos atlyginimams, reguliavimo sistema, konkurencijos lygis arba prekybos metodai, tokie kaip teritoriniai tiekimo suvaržymai ir piktnaudžiavimo atvejai, vykstantys visoje tiekimo grandinėje. EESRK ragina Komisiją ištirti šios praktikos poveikį ir imtis veiksmų, siekiant užtikrinti galimybę pirkti kitose valstybėse narėse, kad vartotojas galėtų įsigyti prekių mažesnėmis kainomis, turėtų didesnę pasirinkimą, galėtų rinktis geresnę kokybę, įsigyti alternatyvių produktų ir kt.

4.1.8 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad vartotojų apklausos atskleidė, jog būtina kurti nepriklausomos palyginamosios informacijos apie prekių pasiūlą šaltinius.

4.1.9 EESRK sutinka, jog e. prekyba galėtų prisidėti prie konkurencijos didinimo kai kuriose srityse ir tai padėtų sumažinti kainas, tačiau Komitetui nerimą kelia lėtas e. prekybos, ypač tarpvalstybinių operacijų, įsisavinimas. EESRK atkreipia dėmesį, kad viena iš tarpvalstybinių e. prekybos sandorių

vystymo kliūčių, ypač MVĮ, yra bendrų vartotojų apsaugos taisyklių stoka visoje Europoje, ir ragina ES institucijas skubiai patvirtinti „visišku tiksliniu suderinimu“ grindžiamą direktyvą dėl vartotojų skaitmeninių teisių apsaugos pačia pažangiausia forma. Tokia direktyva neturi trukdyti valstybėms narėms toliau taikyti arba nustatyti griežtesnes vartotojų apsaugos priemones pagal SESV 169 straipsnio 4 dalį.

4.2 Veiklos vykdytojų atžvilgiu veiksmingesnė ir sąžiningesnė mažmeninių paslaugų vidaus rinka

4.2.1 EESRK pritaria teiginiui, kad „prekybos ir platinimo vidaus rinka (...) turi konkurencingiems prekybininkams, nepriklausomai nuo jų dydžio, sudaryti sąlygas kartu dirbti rinkoje ir vystyti savo veiklą“.

4.2.2 Svarbiausias veiksnys atidarant naują mažmeninės prekybos objektą yra vieta, ir neretai mažmenininkams tenka laukti kelerius metus, kol pavyksta atidaryti naują prekybos vietą tam tikroje vietovėje ir sukurti darbo vietas. Sunkumai, susiję su mažmenininkų patekimu į rinką ir nekilnojamojo turto rinkos prieinamumu, gali trukdyti smulkiesiems mažmenininkams plėtoti veiklą ir šiuos sunkumus reikėtų toliau tirti. Ši analizė gali būti atliekama remiantis prieinama informacija, atsižvelgiant į vartotojų įpročius (apsipirkimo vietos pasirinkimas), konkurencijos politikos aspektus, subsidiarumo ir proporcingumo principus.

4.2.3 Paslaugų direktyva, kurią visos valstybės narės turėjo įgyvendinti iki 2009 m. gruodžio 31 d., siekta panaikinti diskriminacinę praktiką, susijusią su leidimų steigti įmonę suteikimu. Tačiau praktiškai sudaromos naujos kliūtys ir yra atvejų, kai siekiant kontroliuoti konkurenciją ir palaikyti tam tikrų formų mažmeninę veiklą ar įmonių įsteigimą piktnaudžiaujama miesto planavimo taisyklėmis. EESRK ragina Komisiją ištirti, kaip įgyvendinama paslaugų direktyva, ir imtis priemonių susijusių valstybių narių atžvilgiu.

4.2.4 Kita problema, su kuria susiduria mažmenininkai, yra neskaidri ir nekonkurencinga mokėjimų vidaus rinka. Dabartinė kortelių sistemų praktika neskatina konkurencijos ir pažeidžia pagrindinį vidaus rinkos principą. Operacijų mokesčiai yra paslėptas mokeskis mažmenininkams, ypač smulkiausiems. Dėl bendros mokėjimų eurais erdvės (SEPA), kurios vienas svarbiausių elementų yra operacijų mokesčiai, nebeliks pigių ir efektyvių nacionalinių debetinių kortelių sistemų. Todėl kortelių rinka susitrauks ir pavirs duopolija, kuri lems didesnius operacijų mokesčius vartotojų nenaudai. EESRK prašo Komisijos imtis veiksmų dėl operacijų mokesčių, kurie yra vartotojų mokamas paslėptas mokeskis.

4.3 Tiekėjų atžvilgiu veiksmingesnė ir sąžiningesnė mažmeninių paslaugų vidaus rinka

4.3.1 Būdami paslaugų teikėjai, mažmenininkai suteikia savo tiekėjams galimybę prisijungti prie savo platinimo tinklo, ar tai būtų viena prekybos vieta, ar visa ES. Prie šių paslaugų galima priskirti, pavyzdžiui, tam tikro prekių išdėliojimo lentynose, rinkodaros, logistikos ir pan. paslaugas. Kiekviena iš šių paslaugų kainuoja ir tos paslaugos kaina dažnai pavirsta mokesčiu.

4.3.2 Mažmeninė prekyba yra tik vienas iš kelių platinimo kanalų, kuriais tiekėjai gali pasinaudoti. Be mažmenininkų, tik keli tiekėjai tegalėtų sukurti didelius platinimo tinklus, o vartotojams tektų tenkintis mažesne pasiūla ir didesnėmis kainomis. Vis dėlto yra svarbūs visi tiekimo grandinės elementai, kadangi be žaliavų nevyktų produktų perdirbimas, o be perdirbimo prekyba būtų neįmanoma. Todėl EESRK prašo ES sukurti reikiamus mechanizmus, kad produktų prekybos ir platinimo grandinėje būtų užtikrinta visiška pusiausvyra.

4.3.3 Visoje Europoje yra susidariusi didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių koncentracija. Šios įmonės pritraukia daugiau klientų, nes jų pasiūla yra ypač didelė (2005 m. penki didžiausi maisto produktų mažmeninės prekybos tinklai buvo užėmę daugiau kaip 70 proc. rinkos). Panaši didelė koncentracija yra ir tam tikrose produktų rinkose, ypač pirmosjo būtinumo produktų, kuriais mažmenininkai negali neprekiuoti savo parduotuvėse. Dėl didelės mažmenininkų konkurencijos tiekimo grandinėje tenka mažinti kainas ir maržas. Derybos yra paplitusi atviroje rinkos ekonomikoje praktika, ir galimybė derėtis gali pasinaudoti bet kuri įmonė, įskaitant mažmenininkus ir jų tiekėjus, tačiau kai šia praktika pradama piktnaudžiauti, tam turi būti užkirstas kelias. Mažmenininkai, įskaitant ir stambiuosius, negali derėtis su „pirmosjo būtinumo“ produktų gamintojais, nepaisant, ar tai stambieji, ar smulkieji tiekėjai. Lygiai taip pat smulkūs ir vidutinio dydžio tiekėjai neturi derybinės galios stambių mažmenininkų atžvilgiu tam tikrų produktų kategorijų atveju. Užfiksuota, kad tiekimo grandinės dalyviai neturi galimybių skųstis, nes bijo susidorojimo. EESRK ragina smulkiauosius mažmenininkus burtis į pirkimo susivienijimus, kad jie galėtų stiprinti savo derybinę galią derėdamiesi su tiekėjais, išsiderėti geresnes sąlygas ir geriau aptarnauti vartotojus. Piktnaudžiavimo perkamąją galią atvejus reikėtų pasmerkti, ir EESRK prašo užtikrinti deramą konkurencijos taisyklių taikymą visiems tiekimo grandinės dalyviams.

4.3.4 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė dvi nuomones dėl maisto produktų tiekimo grandinės veikimo⁽¹⁾ ir rekomendavo valstybių narių lygmeniu priimti

⁽¹⁾ P. Narro ir J. Kapuvari parengta nuomonė dėl veiksmingesnės Europos maisto produktų tiekimo grandinės, NAT/460; M. Sharma parengta nuomonė dėl mažmeninės prekybos sektoriaus vystymosi ir poveikio, CCM/050.

praktikos kodeksą ir paskirti tarpininką, kuris išsikištų, jei būtina. Europos Parlamentas, Europos Sąjungai pirmininkavusi Ispanija ir Europos Komisija (?) taip pat priėmė nemažai rekomendacijų dėl geresnio maisto tiekimo grandinės veikimo. EESRK taip pat palankiai vertina sprendimą įkurti veiksmingesnės maisto tiekimo grandinės aukšto lygio forumą⁽³⁾, kuris būtų suinteresuotųjų subjektų platforma, nagrinėjanti įmonių tarpusavio sutarčių sudarymo praktiką visoje maisto tiekimo grandinėje.

4.3.5 EESRK primena, kad mažmeninės rinkos (ir mažmeniniai sutartiniai santykiai) yra nacionalinio pobūdžio ir pasižymi skirtingomis teisinėmis, ekonominėmis, politinėmis ir kultūrinėmis ypatybėmis. Komerciniai santykiai paprastai nustatomi nacionaliniu lygmeniu – jiems taikomas reguliavimas, teismų praktika ir (arba) geros praktikos kodeksai. Daugelis valstybių narių bandė reglamentuoti įvairių rūšių praktiką. Tačiau daugeliu atvejų dėl tokių pastangų iškilo naujų kliūčių, ribojančių užsienio įmonių galimybes įsisteigti tam tikroje šalyje, o tai pažeidžia vidaus rinkos principus. EESRK ragina iširti akivaizdžiai nesąžiningą praktiką, vykdomą visoje tiekimo grandinėje, ir imtis atitinkamų veiksmų. Konkrečiau, EESRK prašo Komisijos iširti, kokių priemonių imamasi prieš „nesąžiningus sutartinius santykius“ nacionaliniu lygmeniu, įskaitant jų vykdymą. Toks tyrimas atskleistų, ar įvairių šalių taikoma praktika veiksminga, ar nereikia imtis kokių nors veiksmų ir koks lygis būtų tinkamiausias, atsižvelgiant į subsidarumo ir proporcingumo principus. Be to, EESRK primena, kad per krizę svarbu užtikrinti tinkamą esamų teisės aktų vykdymą ir kad už tai atsakingos valstybės narės.

4.3.6 Siekdami užtikrinti prekių pasirinkimą vartotojams, išsaugoti savo individualumą ir sustiprinti savo vietos įvaizdį, mažmenininkai sukūrė privataus prekės ženklo produktus, už kuriuos prisiima gamintojo atsakomybę. Šių produktų sėkmė grindžiama dideliu vartotojų pripažinimu, kadangi, beveik 80 proc. Europos vartotojų nuomone⁽⁴⁾, šie prekybos tinklų prekės ženklai yra geras kitų prekių ženklų pakaitinis variantas.

4.3.7 Privataus prekės ženklo produktai kuriami bendrai su tiekėjais, kurie dažniausiai yra MVĮ. Europos Komisija pripažįsta, kad dažniausiai šios pagal subrangos sutartį partnerystę užmezgusios įmonės palaiko stabiliausius ir ilgiausiai trunkančius ryšius. Tiekėjai pasinaudoja duomenimis apie vartotojus, paskatomis taikyti inovacijas ir galimybe įžengti į platesnę rinką. Tačiau nerimą kelia jų poveikis inovacijoms, konkurencijai, MVĮ vystymuisi ir vartotojų pasirinkimui. EESRK prašo Komisi-

sijos iširti privataus prekės ženklo produktų poveikį tiekėjams, konkurencijai, inovacijoms ir vartotojų pasirinkimui.

4.4 Darbuotojų atžvilgiu veiksmingesnė ir sąžiningesnė mažmeninių paslaugų vidaus rinka

4.4.1 Užimtumas mažmeniniame sektoriuje yra didelis ir dažnai šis sektorius yra vartai į darbo rinką daugeliui jaunų, žemos kvalifikacijos arba nekvalifikuotų darbuotojų. Siekiant prisitaikyti prie vartotojų poreikių visą parą, savaitę ar tam tikrą metų laiką, mažmeninėje prekyboje darbas dažniausiai organizuojamas pagal lankstų darbo grafiką. Didelė kainų konkurencija sukelia spaudimą darbuotojų darbo laiko lankstumo požiūriu ir yra nesuderinama su jų asmeninio gyvenimo organizavimu. Todėl teisės aktuose ir per kolektyvines derybas turėtų būti nustatytos lankstumo formos, kurios atitiktų tiek organizacinius įmonės poreikius, tiek jose dirbančių asmenų reikalavimus, kad pastarieji galėtų veiksmingai derinti savo asmeninį ir profesinį gyvenimą. Šiame sektoriuje dirba daugiau moterų nei bet kuriame kitame sektoriuje. Be to, daug darbuotojų dirba ne visą darbo dieną. Mažmeninis sektorius taip pat suteikia daug galimybių verslininkams.

4.4.2 EESRK prašo Komisijos skatinti savarankišką darbą, verslumą ir įgūdžių lavinimą, kaip priemones, kuriomis galima įveikti krizę ir padėti žmonėms patekti arba sugrįžti į darbo rinką. EESRK ragina šio sektoriaus įmones taikyti nacionalines ir ES taisykles vienodų galimybių ir lyčių lygybės srityje siekiant šiame sektoriuje skatinti kiekybinį ir kokybinį moterų užimtumą.

4.4.3 Dėl dabartinės finansų krizės ir sumažėjusio vartojimo visose Europos šalyse uždamos, pertvarkomos, jungiamos įmonės ir perimama prekybos veikla. Kyla didelė rizika, kad asmenys ilgą laikotarpį bus bedarbiai. EESRK prašo Komisijos skatinti savarankišką darbą ir profesinių įgūdžių lavinimą, kaip priemones, kuriomis galima įveikti krizę ir padėti žmonėms sugrįžti į darbo rinką.

4.4.4 „Kolektyvinių derybų prekybos sektoriuje tradicija jau seniai puoselėjama ir Europos, ir nacionaliniu lygmenimis. Šalių skirtumus lemia skirtinga kultūra ir darbo santykių tradicijos, ir bet kuriai šioje srityje siūlomai priemonei reikėtų taikyti subsidarumo principą. EESRK ragina ES valstybes narės ir šalis kandidatės šiame sektoriuje plėtoti partnerių socialinį dialogą ir darbo santykių sistemą.“

⁽²⁾ COM(2009) 591, Komisijos komunikatas *Veiksmingesnė Europos maisto tiekimo grandinė*.

⁽³⁾ 2010 m. liepos 30 d. Komisijos sprendimas, kuriuo įkuriamas veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumas (2010/C 210/03).

⁽⁴⁾ „AC Nielsen“ tyrimas *Consumer attitudes towards private labels* (Vartotojų požiūris į privačius prekės ženklus), 2005 m.

4.4.5 Neoficialus darbas ir šešėlinė ekonomika yra didžiausia problema, kurią reikėtų kuo skubiau išspręsti, kadangi dėl mokesčio sukčiavimo ir vengimo mokėti įmokas atsiranda nesąžininga įmonių konkurencija ir daromas neigiamas poveikis darbuotojų darbo sąlygoms, visų pirma sveikatai ir darbo saugos užtikrinimui. EESRK prašo Komisijos ir valstybių narių imtis priemonių siekiant supaprastinti ir sumažinti administracinę naštą, visų pirma tą, kuri tenka mažosioms ir mikroįmonėms, ir toliau didinti informuotumą apie nuolatinio darbo pranašumus.

4.4.6 EESRK ragina pradėti atvirą diskusiją su socialiniais partneriais dėl frančizės, o valstybės nares – sustiprinti kovos su šešėline ekonomika priemones, nes dėl jos auga diskriminacija ir nesąžininga konkurencija MVĮ atžvilgiu.

4.4.7 Mažmeninio sektoriaus modernizavimas, technologijų plėtra ir vis platesnis IRT taikymas lemia įgūdžių, kurių reikia mažmeninio sektoriaus įmonėms, ir darbuotojų kvalifikacijos atotrūkį. EESRK atkreipia Komisijos dėmesį, kad būtina sudaryti darbuotojams galimybę tobulinti savo įgūdžius visą jų profesinės veiklos laiką ir (arba) darbingą amžių. Šiuo požiūriu EESRK taip pat ragina prekybos sektoriaus socialinius partnerius aktyviau nuolat bendradarbiauti sprendžiant įmonėms reikalingų ir darbuotojų turimų įgūdžių atotrūkio problemą, šiuo tikslu rasti sektorinius sprendimus ir priemones numatyti ir valdyti naujų technologijų poveikį įgūdžiams ir užimtumui.

4.4.8 Mažmeniniame sektoriuje jau seniai puoselėjamos įmonių socialinės atsakomybės tradicijos. Iš tiesų prekybos įmonės jau daugelį metų inicijuoja ir įgyvendina platų atsakingos praktikos spektrą. Ši praktika apima ne tik socialinius ir aplinkosaugos klausimus, bet ir kitas sritis: sveikatą, produktų saugumą ir su tiekimo grandine susijusius klausimus arba veikla vietos lygmeniu.

4.4.9 EESRK pritaria Komisijai, kad būtina spręsti kainų konkurencijos klausimą, kadangi tai turi didelio poveikio darbo užmokesčio sąnaudoms ir darbuotojų darbo grafikui. Todėl EESRK siūlo Komisijai atlikti specialų tyrimą, kuriame būtų įvertintas prekybos įstaigų darbo laiko - įskaitant sekmdienius - poveikis vietos ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, vartotojams teikiamos paslaugos lygiui ir darbuotojų gyvenimo kokybei.

4.4.10 Šiame sektoriuje tarp prekybos bendrovių, neatsižvelgiant į jų dydį, vis dar klesti nesąžininga konkurencija ir socialinis dempingas, nes darbo teisė ir kolektyvinės derybos įvairiose šalyse skiriasi, o tai lemia skirtingą investavimo politiką ir nevienodus ekonominius ir socialinius modelius. EESRK ragina socialinius partnerius, plėtojant Europos socialinį dialogą, pradėti diskusiją ir apibrėžti geriausią politiką, kuri prisidėtų prie ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ir panaikintų kliūtis siekiant darnaus vystymosi ir sąžiningos konkurencijos šiame sektoriuje visoje Europoje. Komisija turėtų remti tokią iniciatyvą ir imtis tinkamų priemonių, kad būtų užkirstas kelias veiksmams, kurie trukdo sukurti teisingą, veiksmingą ir vystimuisi palankią vidaus rinką ir užtikrinti jos sklandų veikimą.

4.4.11 Darbuotojų finansinis dalyvavimas atlieka vis svarbesnį vaidmenį mažmeninės prekybos sektoriuje, ypač didžiuosiuose Europos mažmeninės prekybos tinkluose, kuriuose darbuotojams sudaromos sąlygos išsakyti savo nuomonę dėl darbo kokybės, motyvacijos ir sąlygų. Vykdydama šio sektoriaus stebėseną, Komisija turėtų atlikti šios priemonės peržiūrą.

4.5 Būsimų kartų atžvilgiu veiksmingesnė ir sąžiningesnė mažmeninių paslaugų vidaus rinką

4.5.1 EESRK pripažįsta mažmeninės prekybos svarbą skatinant darnesnę vartojimą ir gamybą ES. Komitetas primena, kad mažmeninės prekybos veiklos tiesioginis poveikis pervertinamas, tačiau kaip glaudžiausiai vartotojus ir gamintojus siejanti grandis, mažmeninės įmonės netiesiogiai gali daug nuveikti. EESRK palankiai vertina mažmeninės prekybos forumą, kurio paskirtis – padėti mažmeninio sektoriaus dalyviams ir suinteresuotiesiems subjektams keistis gerąją praktika tam tikrais klausimais. EESRK taip pat pripažįsta Darnaus gamybos ir vartojimo apskritojo stalo veiklą.

4.5.2 EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į tai, kad būtina užtikrinti kuriamos politikos nuoseklumą atsižvelgiant į aplinkosaugos ir kitus politikos tikslus, pavyzdžiui, vidaus rinką. Pastaruosius kelerius metus kyla prieštaravimų ir vis dažniau dėl su aplinkosauga susijusių priešasčių nepaisoma pagrindinių vidaus rinkos principų. EESRK taip pat išpėja apie galimą gamintojo atsakomybės perdavimą mažmenininkui.

2011 m. sausio 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON